

**SPRÁVA O HODNOTENÍ
ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE OBCE**

ŠPANIA DOLINA

**v zmysle § 5 zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie
a o zmene a doplnení niektorých zákonov.**

November 2019 – doplnené Apríl 2023

OBSAH

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE	3
I. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBSTARÁVATEĽOVI.....	3
II. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCII.....	3
B. ÚDAJE O PRIAMÝCH VPLYVOCH ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA.....	4
I. ÚDAJE O VSTUPOCH.....	4
II. ÚDAJE O VÝSTUPOCH.....	7
C. KOMPLEXNÁ CHARAKTERISTIKA A HODNOTENIE VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA.....	9
I. VYMEDZENIE HRANÍC DOTKNUTÉHO ÚZEMIA.....	9
II. CHARAKTERISTIKA SÚČASNÉHO STAVU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA DOTKNUTÉHO ÚZEMIA - PODĽA STUPŇA ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE.....	9
III. HODNOTENIE PREDPOKLADANÝCH VPLYVOV ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA A ODHAD ICH VÝZNAMNOSTI (PREDPOKLADANÉ VPLYVY PRIAME, NEPRIAME, SEKUNDÁRNE, KUMULATÍVNE, SYNERGICKÉ, KRÁTKODOBÉ, DOČASNÉ, DLHODOBÉ A TRVALÉ) PODĽA STUPŇA ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE.....	19
IV. NAVRHOVANÉ OPATRENIA NA PREVENCIU, ELIMINÁCIU, MINIMALIZÁCIU A KOMPENZÁCIU VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE (ZDROJ: KRAJINNOEKOLOGICKÝ PLÁN).....	24
V. POROVNANIE VARIANTOV (VRÁTANE POROVNANIA S NULOVÝM VARIANTOM).....	26
VI. METÓDY POUŽITÉ V PROCESSE HODNOTENIA VPLYVOV ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE A SPÔSOB A ZDROJE ZÍSKAVANIA ÚDAJOV O SÚČASNOM STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A ZDRAVIA.....	26
VII. NEDOSTATKY A NEURČITOSTI V POZNATKOCH, KTORÉ SA VYSKYTLI PRI VYPRACÚVANÍ SPRÁVY O HODNOTENÍ	27
VIII. VŠEOBECNE ZÁVEREČNÉ ZHRNUTIE	27
IX. ZOZNAM RIEŠITEĽOV A ORGANIZÁCIÍ, KTORÉ SA NA VYPRACOVANÍ SPRÁVY O HODNOTENÍ PODIEĽALI, ICH PODPIS (PEČIATKA).....	28
X. ZOZNAM DOPLŇUJÚCICH ANALYTICKÝCH SPRÁV A ŠTÚDIÍ, KTORÉ SÚ K DISPOZÍCII U NAVRHOVATEĽA KTORÉ BOLI PODKLADOM NA VYPRACOVANIE SPRÁVY O HODNOTENÍ.....	28
XI. DÁTUM A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM (PEČIATKOU) OPRÁVNENÉHO ZÁSTUPCU NAVRHOVATEĽA.....	29

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

I. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBSTARÁVATEĽOVI

1. Označenie: Obec Špania Dolina

2. Sídlo: Špania Dolina

3. Meno a priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa:

Mgr. Martina Wilhelmerová, Obecný úrad Špania Dolina 132, 974 01 Špania Dolina, tel.: 048 419 8271, 0907 821 148, e-mail: spania.dolina@stonline.sk

Osoba s odbornou spôsobilosťou na obstarávanie územnoplánovacích podkladov a územnoplánovacej dokumentácie: Ing. arch. Pavel Bugár tel.: 00421 905 626224, Sládkovičova č. 7, 974 01 Banská Bystrica.

II. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCII

1. Názov: Územný plán obce Špania Dolina

2. Územie: Banskobystrický samosprávny kraj, okres Banská bystrica, obec Špania Dolina, katastrálne územie Špania Dolina.

3. Dotknuté obce: Banská Bystrica, Nemce. Selce, Staré hory

4. Dotknuté orgány:

- Okresný úrad Banská Bystrica, Odbor starostlivosti o životné prostredie, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
- Okresný úrad Banská Bystrica, Odbor výstavby a bytovej politiky, Oddelenie ÚP, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
- Okresný úrad Banská Bystrica, Odbor krízového riadenia, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
- Okresný úrad Banská Bystrica, Pozemkový a lesný odbor, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
- Okresný úrad Banská Bystrica, Odbor cestnej dopravy a pozemných komunikácií, Nám. Ľ. Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
- Okresné riaditeľstvo hasičského a záchranného zboru Banská Bystrica
- Obvodný banský úrad v Banskej Bystrici, ul. 9. mája č. 2, 975 90 Banská Bystrica
- Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Námestie slobody 6, P.O.BOX 10, 810 05 Bratislava
- Národná diaľničná spoločnosť, a.s., Mlynské Nivy 45, 821 09 Bratislava
- Slovenská správa ciest, Miletičova 19, 826 19 Bratislava
- Krajský pamiatkový úrad v Banskej Bystrici, Lazovná 8, 975 65 Banská Bystrica
- Úrad Banskobystrického samosprávneho kraja, Námestie SNP 23. 974 01 Banská Bystrica
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva, Cesta k nemocnici 1, 975 65 Banská Bystrica
- Krajská veterinárna a potravinová správa Skuteckého 19, 975 90 Banská Bystrica
- Správa Národného parku Nízke Tatry, Partizánska cesta 69, 974 01 Banská Bystrica
- Štátna ochrana prírody SR, Tajovského 28B 974 01 Banská Bystrica
- Lesy SR š.p. Generálne riaditeľstvo Námestie SNP 8, 975 66 Banská Bystrica
- Slovenský vodohospodársky podnik š.p., Povodie horného Hrona, Stráž č. 11, 961 07 Zvolen

- Slovenská správa ciest GR, Miletičova č.19, 826 19 Bratislava
- Obec Staré Hory
- Obec Selce
- Obec Nemce
- Mesto Banská Bystrica
- Obec Uľanka

5. Schvaľujúci orgán: Obecné zastupiteľstvo Špania Dolina

6. Vyjadrenie o vplyvoch územnoplánovacej dokumentácie presahujúcich štátne hranice

Špania dolina sa nachádza v centrálnej časti územia Slovenskej republiky bez vplyvov presahujúcich štátne hranice

B. ÚDAJE O PRIAMYCH VPLYVOCH ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA

I. ÚDAJE O VSTUPOCH

1. Pôda – záber pôdy celkom, z toho zastavané územie (ha, poľnohospodárska pôda, lesné pozemky, bonita), z toho dočasný a trvalý záber:

Všetok záber poľnohospodárskej pôdy vo variante „A“ je v zastavanom území. Jedná sa o všetku navrhovanú výstavbu na základoch zaniknutých objektov a k nim je navrhovaný záber na dvor. Ostatná časť parciel zostáva poľnohospodárskou pôdou – záhradou, alebo trvalým trávny porastom.

Pre 10 rodinných domov je záber poľnohospodárskej pôdy..... 0,076 ha.

Bonitná skupina 1082685 bezprostredne nadväzuje na zastavané územie a jedná sa o kambizem na flyšine výrazných svahoch 12 – 25 % stredne ťažkú až ťažkú. Jedná sa o 9. stupeň kvality.

2. Voda, z toho voda pitná, úžitková, zdroj vody (verejný vodovod, povrchový zdroj, iný), odkanalizovanie.

Zásobovanie pitnou vodou

Obec má vybudovaný verejný vodovod v správe StVS a. s., ktorého prevádzkovateľom je VEOLIA – Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť a. s. Banská Bystrica. Obec je zásobovaná z vodných zdrojov „Tajch štola“ s povoleným odberom $1,5 \text{ l.s}^{-1}$ a „Pri vodojeme“ s povoleným odberom $1,0 \text{ l.s}^{-1}$. (Rozhodnutie ObUŽP Banská Bystrica č. 8432/134/96 Kos-14 zo 6.12.1996). Voda je akumulovaná vo vodojeme 50 m^3 situovanom nad obcou s kótou maximálnej hladiny 785 m.n.m. Celková dĺžka vodovodného potrubia je 3 794 m. Z toho prírodné potrubie 1 248 m, zásobné potrubie 230 m, rozvodné potrubie 2 316 m. Prírodné potrubie od prameňa Pri vodojeme je ocelové DN 80 mm a od prameňa Tajch – Štôla je z PVC DN 110 mm. Zásobné a rozvodné potrubie je ocelové DN 80 mm. V roku 2001 bola časť rozvodného potrubia zrekonštruovaná na DN 110 mm PVC v celkovej dĺžke 537 m (vetva A 320 m a vetva B 217 m) aj s vybudovaním protipožiarnych hydrantov. Na ďalšiu časť v dĺžke 617 m bola v roku 2000

Stredoslovenskými vodárňami a kanalizáciami v Banskej Bystrici vypracovaná projektová dokumentácia, táto však realizovaná nebola. Keďže terén obce je značne členitý a výškové rozdiely z hľadiska hydrostatického tlaku sú také veľké, že nie je možné bez problémov zásobovať celú obec z jedného tlakového pásma je na kóte 760,00 m.n.m. na zásobnom potrubí vybudovaná prerušovacia armatúrna šachta s regulátorom

Bývalý areál Rudných baní, dve bytovky a časť ulice na južnom okraji obce má samostatný vodovod v správe obce (bývalý vodovod Rudných baní). Vodný zdroj sa nachádza v štôlni – prekope medzi Špaňou Dolinou a zaniknutou osadou Piesky. Záchyt sa nachádza v km 1,410 prekopu. Je zachytený krátkou štôľňou v dĺžke 8,20 m s vybudovaným záchytným objektom. Výdatnosť zdroja je 0,9 – 1,2 l.s⁻¹. Voda je vedená v oceleťovom potrubí DN 80 mm pri ľavej stene prekopu smerom do Španej doliny. Voda je pri vyústení prekopu v Španej Doline prečerpávaná do vodojemu 50 m³ nad horárňou v lokalite Krásna hora s kótou max. hladiny 774,00 m n. m. oceleťovým potrubím DN 80 mm v dĺžke 364 m. Odtiaľ je voda rozvádzaná gravitačne do bytoviek a do príľahlej ulice.

Rodinné a rekreačné domy, ktoré nie sú napojené na vodovodnú sieť využívajú vlastné vodné zdroje.

Odvádzanie a čistenie odpadových vôd

Obec nemá vybudovanú verejnú splaškovú kanalizáciu. Vybudované sú iba krátke úseky dažďovej kanalizácie s vyústením povrchových rigolov do potokov alebo do terénu. Väčšina odpadových vôd z rodinných a rekreačných domov končí v žumpách s vyvážaním podľa potreby fekálnym vozom, prípadne v septikoch s nekontrolovateľným prepadom, či priesakom do podlažia. Jediná vybudovaná kanalizácia je z areálu Rudných baní, kde je aj nefunkčná ČOV. Vlastnú biodiskovú čistiareň má aj reštaurácia Klopačka. Obec má vypracovaný projekt I. etapy kanalizácie . Rieši odkanalizovanie troch ulíc a ČOV. Realizácia závisí od získania finančných prostriedkov.

Kanalizáciu má vybudovanú rekreačné stredisko Šachtička. Vzhľadom na polohu strediska v horskom sedle, kde neexistuje žiadny vodný tok, nie je možné vyčistenú vodu vypúšťať do recipientu. Doteraz končili odpadové vody v septiku s priesakmi do podlažia s nepríjemným zápachom v hornej časti zjazdovej trate pod parkoviskom. Projektom je riešené vybudovaním štyroch malých čistiarní odpadových vôd v susedstve ubytovacích a obslužných objektov s pravidelným vyvážaním obsahu do ČOV Banská Bystrica.. Odpadové vody zo zariadenia TU Zvolen sú čistené vo vlastnej ČOV.

Dažďová kanalizácia je vybudovaná v obci Špania Dolina len čiastočne, dažďové vody sú vyústené do Banského potoka a do terénu.

3. Suroviny – druh, spôsob získavania

Pri realizácii objektov v rámci navrhovaných rozvojových lokalít v obidvoch variantoch bude potrebné zabezpečiť stavebný materiál rôzneho druhu. Množstvá potrebných materiálov nemožno na súčasnóm stupni riešenia kvantifikovať a nie sú stanovené ani odborné odhady. Suroviny budú získavané od firiem zaoberajúcich sa ponukou stavebných materiálov sídlacích v Banskej Bystrici.

4. Energetické zdroje – druh a spotreba

Zásobovanie elektrickou energiou a vykurovanie:

Základná elektrifikácia obce bola zrealizovaná po roku 1945. Jej rozšírenie bolo zrealizované v súvislosti s priemyselným rozvojom obce po roku 1950, kedy prebehla výstavba závodu Rudných baní. Technické riešenie zásobovania elektrickou energiou (rozvodné siete) boli na úrovni tej doby. Postupne podľa rastu spotreby bola rozširovaná sieť elektrických rozvodov v obci. Po roku 1980 bol zaznamenaný rozmach elektrického vykurovania a zvyšoval sa štandard vybavenia domácností elektrickými spotrebičmi. To spôsobilo, že v súčasnom období sú všetky štyri trafostanice aj NN rozvody kapacitne vyťažené. Zároveň je kapacitne vyťažené aj jediné VN vedenie zásobujúce obec. Všetky elektrické vedenia a zariadenia sú fyzicky aj technicky zastaralé. Okrem toho všetky vzdušné vedenia a stĺpové a stožiarové trafostanice pôsobia v Pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry veľmi rušivo.

Elektronické komunikácie

Obec je napojená zemným telekomunikačným káblom zo sieťového rozvodu Uľanská cesta na digitálnu ústredňu ATÚ ALCATEL systému S12 v obci Jakub. Stredisko Šachtička je pripojené zemným káblom v trase Nemce – Šachtičky popri prístupovej komunikácii z Nemiec.

Telekomunikačné rozvody sú v obci zrealizované vzdušnými vedeniami. Iba krátke úseky v okolí námestia sú vedené zemnými káblami. Telekomunikačná sieť bola zakreslená v sídle Slovak Telekom-u v Banskej Bystrici, Horná 77 dňa 14. 11. 2012.

Obec je pokrytá signálom všetkých troch mobilných operátorov. Tri stožiare vysielacích staníc sú na vrchole Panského dielu, ktorý je dôležitým rádiokomunikačným bodom. Okrem mobilných operátorov sú z Panského dielu šírené aj signály iných subjektov.

5. Nároky na dopravu a inú infraštruktúru

Dopravná infraštruktúra

Obec Špania Dolina je dopravne sprístupnená cestou III. triedy č. 2418 odbočujúcou z cesty I/59, ktorá je súčasťou medzinárodnej európskej trasy E 77 sever – juh Balt – Jadran (Gdaňsk – Varšava – Krakov – Banská Bystrica – Budapešť – Split. Väzba na Banskú Bystricu vo vzdialenosti 10 km a na ostatné regióny Slovenska je cez spomínanú odbočku na ceste I/59 vo vzdialenosti 4 km pri obci Uľanka. Cesta Uľanka – Špania Dolina prekonáva výškový rozdiel 320 m (od 390 po 710 m n. m.). Predstavuje to priemerné stúpania 9,0 %. Šírkové usporiadanie nezodpovedá STN 73 6101 pre kategóriu C 7,5/60, 50. Má nový asfaltový povrch a zvodidlá, chýbajú však krajnice. Intenzita dopravy vzhľadom na koncovú obec a jej veľkosť nie je gestorom cestnej siete (Slovenskou správou ciest Bratislava) sledovaná.

Jestvujúca unikátna miestna cestná sieť v obci zodpovedá terénnym podmienkam a historickému vývoju súvisiacemu s banskou činnosťou. Okrem hlavnej miestnej komunikácie v smere sever-juh, ktorá je trasovaná v relatívne rovinnom teréne a má aj bezprašnú povrchovú úpravu, ostatné komunikácie majú pozdĺžny sklon, ktorý je viac ako normou predpísaný max. sklon 12 %, s premenlivou šírkou, s nerovným povrchom a viaceré majú prašný nespevnený povrch. Viacero komunikácií v najstrmších častiach sú úzke a umožňujú iba peší pohyb.

Verejná hromadná doprava je nevyhovujúca.

II. ÚDAJE O VÝSTUPOCH

1. Ovzdušie – hlavné zdroje znečistenia ovzdušia (stacionárne, mobilné), kvalitatívna a kvantitatívna charakteristika emisií, spôsob zachytávania emisií, spôsob merania emisií.

Ovzdušie obce je zasahované emisiami z lokálnych zdrojov vykurovania tuhými palivami (drevom, koksom, uhlím) najmä vo vykurovacej sezóne. Ďalším zdrojom znečisťovania ovzdušia sú emisie z automobilovej dopravy. Ovzdušie je znečisťované aj prenosom emisií z diaľkových zdrojov.

Najbližšia hydrometeorologická stanica ktorá meria znečistenie ovzdušia sa nachádza v Banskej Bystrici na Zelenej ulici. Údaje sú zo 29. 10. 2019 o 22.00 hod.:

O ₃	NO ₂	NO _x	PM ₁₀
51	6	7	11

Údaje sú v mikrogramoch/m³

Špania Dolina nie je napojená na plyn. Z tohto dôvodu je vykurovanie a príprava teplej vody realizovaná buď tuhými palivami, alebo elektrinou. Vzhľadom na stúpajúce ceny elektriny stále viac domácností využíva na kúrenie a prípravu teplej vody tuhé palivá. To znamená stúpajúcu tendenciu znečisťovania ovzdušia z miestnych zdrojov. Tento trend sa prejavuje aj v okolitých obciach a v Banskej Bystrici, napriek tomu, že sú na plyn napojené, čo prináša ďalšie znečisťovanie ovzdušia aj v Španej Doline. Ceny plynu a elektriny sa stávajú neúnosné pre väčšinu domácností aj v záujmovom území. Pokiaľ nedôjde k zastaveniu tohto trendu zo strany vlády SR, nebude možné dodržať strategické ciele environmentálnej politiky SR, ani citovaný zákon..

2. Voda – celkové množstvo, druh a kvalitatívne ukazovatele vypúšťaných odpadových vôd, miesto vypúšťania (recipient, verejná kanalizácia, čistiareň odpadových vôd), zdroj vzniku odpadových vôd, spôsob nakladania:

Obec nemá vybudovanú obecnú kanalizáciu. Územný plán navrhuje vybudovanie obecnej kanalizácie aj čistiareň odpadových vôd. V okrajových častiach zastavaného územia, kde z hľadiska skalného podlažia, poddolovania, alebo sklonu terénu nie je možné realizovať kanalizáciu, je odvedenie splaškových vôd riešené vodotesnými žumpami s vyvážaním obsahu do najbližšej ČOV.

Množstvo odpadových vôd vyprodukovaných za deň sa pohybuje okolo 1,23 l.s⁻¹.

3. Odpady – celkové množstvo (t/rok), spôsob nakladania s odpadmi:

Problematika odpadového hospodárstva v obci podlieha vyhláške Okresného úradu Banská Bystrica č. 1/2018 z 21.11.2018, ktorou sa vyhlasuje záväzná časť Programu odpadového hospodárstva Banskobystrického kraja na roky 2016 – 2020.

V obci je zavedený separovaný zber tuhého komunálneho odpadu (TKO). Separujú sa kovy, sklo a plasty. TKO je zbieraný do kontajnera s obsahom 7m³. Kontajner vyváža firma ICEKO. Do roka vyvezie z obce priemerne 60 kontajnerov TKO.

Územný plán navrhuje rozšírenie separovania o ďalšie komodity a o čiastočné zhodnocovanie odpadov v rámci podnikateľských aktivít občanov.

Územný plán navrhuje jeho zlepšenie vybudovaním polopodzemného kontajnera s členením na jednotlivé zložky odpadu a tiež vybudovaním triediaceho dvora pri záchytnom parkovisku.

Na území obce sa vyskytujú dve opustené skládky bez prekrytia (nelegálne skládky). Jedna sa nachádza na juhozápadnom okraji obce a druhá na severnom okraji obce. Územný plán navrhuje ich odstránenie.

Celkové množstvo TKO za rok 2021..... 90,18 t.

4. Hluk a vibrácie (zdroje, intenzita).

Zdrojom hluku a vibrácií je predovšetkým doprava cez zastavané územie obce, najmä osobné a zásobovacie automobily a nepravidelne nákladné automobily prevážajúce stavebný materiál. Ďalším zdrojom hluku je stavebná činnosť v priebehu rekonštrukcií existujúcich objektov a v priebehu výstavby nových.

Podľa ustanovení Vyhlášky č. 237/2009 Z. z. a Vyhlášky č. 549/2007 Z. z. sú určené najvyššie prípustné hodnoty ekvivalentných hladín hluku A vo vonkajšom prostredí. Podľa vyhlášok je vonkajší priestor v obytnom území v okolí ciest III. tried, miestnych komunikácií s hromadnou dopravou zaradený do II. kategórie, kde platia najvyššie prípustné hodnoty hluku z dopravy v dennom období 50 dB.

5. Žiarenie a iné fyzikálne polia (tepelné, magnetické a iné – zdroj a intenzita).

Zastavaná časť obce sa nachádza v nízkom radónovom riziku. Vrcholová časť Panského dielu sa nachádza v strednom radónovom riziku, ktoré ovplyvňuje turistiku v letných mesiacoch a zimné športy v zimných mesiacoch. Trvalé bývanie sa vo vrcholovej časti Panského dielu nevyskytuje a ani sa neplánuje. Iné fyzikálne polia sa v zastavanom území obce nevyskytujú. Osobitný problém predstavuje vrcholový priestor Panského dielu (1 100 m n.m.), kde sú v prevádzke viaceré vysielacie stožiare všetkých troch mobilných operátorov. Produkovaný elektromagnetický smog však nezasahuje obytné územie.

6. Doplnujúce údaje (napr. významné terénne úpravy a zásahy do krajiny).

Riešené územie bolo v uplynulých storočiach intenzívne exploatované baníckou činnosťou, čoho dôsledkom je veľká časť katastrálneho územia popretkávaná štôľňami a šachtami. Časť z nich zasahuje aj do zastavaného územia obce. Viditeľné sú haldy hlušiny po ťažbe. Najväčšia je halda Maximilián, ktorá dominuje severovýchodnej časti pamiatkovej rezervácie. Ostatné haldy sú zatrávnené, nie je však na nich dovolená výstavba vzhľadom na nestabilné podložie.

C. KOMPLEXNÁ CHARAKTERISTIKA A HODNOTENIE VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA

I. VYMEDZENIE HRANÍC DOTKNUTÉHO ÚZEMIA

Hranica dotknutého územia je vymedzená hranicou katastrálneho územia obce Špania Dolina. V rámci nej je vymedzená hranica pamiatkovej rezervácie Špania Dolina.

II. CHARAKTERISTIKA SÚČASNÉHO STAVU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA DOTKNUTÉHO ÚZEMIA – PODĽA STUPŇA ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE

1. Horninové prostredie – inžiniersko-geologické vlastnosti, geodynamické javy (napr. zosuvy, seizmicita, erózia a iné), ložiská nerastných surovín, geomorfologické pomery (napr. sklon, členitosť), stav znečistenia horninového prostredia.

Špania Dolina bola kedysi pre svoje náleziská medenej rudy obsahujúcej aj striebro preslávená po celej Európe. Prvé bane v lokalite boli otvorené v roku 1006. Archeologické nálezy však potvrdzujú dobývanie rudy už v eneolite. Ťažba prebiehala viac ako tisícrocie, v dôsledku čoho je riešené územie pretvorené antropogénnymi geodynamickými javmi prejavujúcimi sa deštrukčnými konkávnymi tvarmi najmä prepadliskami a deštrukčnými konvexnými formami, najmä banskými odvalmi a výsypkami. V tomto banskom území bolo vyhlbených šesť šácht, ktoré sú už v súčasnosti zavalené. V obci boli štyri šachty a na Pieskoch dve. Bol tiež vybudovaný celý rad štôlní s viacerými funkciami – ťažobné, sledné, vetracie, odvodňovacie, dopravné, dedičné. Na území obce vznikol postupne s ťažbou celý rad hald (odvalov). V teréne sú aj po stáročíach najlepšie identifikovateľné. Existujú tri druhy hald podľa morfológického tvaru: Svahové-tabuľové, svahové hrebeňovité a svahové plošné.

Najväčšia je halda Maximilián priamo nad zastavaným územím obce.

Podľa o geomorfologického členenia katastrálne územie obce Špania Dolina spadá do celku Starohorské vrchy. Súčasný reliéf je výsledkom dlhodobého vývoja – pôsobenia endogénnych (vnútorných) a exogénnych (vonkajších) procesov, ktorých pomer bol v procese vývoja georeliéfu premenlivý. Endogénne procesy sa aktivizujú v dôsledku nestability zemskej kôry, pretvárajú zemský povrch a podieľajú sa na tvorbe základných rysoch zemského povrchu. Vznikajú pri tom morfoštruktúrne formy reliéfu. Tie sú následne pretvárané vplyvom exogénnych procesov (erózia, denudácia a planácia) a vznikajú menšie formy – morfoskulptúry.

Seizmicita územia dosahuje podľa Atlasu krajiny hodnotu 7° MSK-64.

Rádioaktivita - podľa mapy Celkovej prírodnej rádioaktivity (Čížek et al. 2003) dosahujú horniny kryštalinika najväčšiu mieru prirodzenej rádioaktivity (16-20 Ur), mezozoické horniny Panského dielu majú hodnoty nižšie (8-12 Ur.)

Potenciálna erózia predstavuje možnú (teoretickú) ohrozenosť pôdy procesmi vodnej alebo veternej erózie ak by bol odstránený ochranný vplyv vegetačného pokryvu pôdy.

- v území dosahuje potenciálne ohrozenie vodnou eróziou poľnohospodárskej pôdy extrémnych hodnôt (4. kategória erodovanosti) s priemernou ročnou stratou pôdy > 30 t/ha/rok.
- ohrozenie veternou eróziou poľnohospodárskej pôdy podľa kategórie erodovanosti predstavuje na území hodnotu z kategórie 1. – žiadna až mierna ohrozenosť s potenciálnym odnosom pôdy menej ako 0,7 t/ha.

Človekom podmienená erózia môže v území vznikáť na územiach s narušenou vegetačnou pokrývkou, napr. na zjazdových tratiach rekreačného strediska Šachtíčka pri topení sa snehu, prípadne na nespevnených povrchoch hald.

2. Klimatické pomery – zrážky (napr. priemerný ročný úhrn a časový priebeh), teplota (napr. priemerná ročná a časový priebeh), veternosť (napr. smer a sila prevládajúcich vetrov)

V horských oblastiach Starohorských vrchov sa výrazne prejavuje orografické zosilnenie zrážok. Takmer celé katastrálne územie Španej doliny dosahuje priemerné ročné úhrny zrážok 1000-1200 mm, okrem oblasti vrchu Žiare kde sa zrážky zvyšujú na 1200-1600 mm. Priemerné hodnoty v januári dosahujú 60-70 mm a vo východnej časti od Panského dielu po Žiare 70-80 mm. Júlové úhrny zrážok sa pohybujú v rozmedzí 60-80 mm v južnej časti územia až po obec a od 80-100 mm v severnej časti. Premenlivosť zrážok počas roka je najvyššia v marci a októbri (62 %) a najvyrovnanejšie hodnoty dosahujú v júni (30 %). Ako najvlhkejší rok bol zaznamenaný rok 1984, kedy v zrážkomernej stanici Staré Hory spadlo 1698 mm vody. Počas rozmedzia rokov 1961-1990 sa vyskytovali zrážky s intenzitou 1 mm a viac 125,5 dni, 5 mm a viac 62,5 dní a 10 mm a viac 10,9 dní.

Snehové pomery najviac ovplyvňuje nadmorská výška a cirkulácia vzduchu, najčastejšie prichádza sneženie zo severozápadu a západu. So stúpajúcou nadmorskou výškou sa výskyt snehovej pokrývky predlžuje a hrúbka sa zvyšuje, výnimku tvoria južne orientované náveterné svahy. Oblasť Španej doliny vykazuje najnižší priemerný počet dní so snehovou pokrývkou v rozpätí 80-100 v západnej časti katastrálneho územia, 100-120 v páse od severozápadu po centrálnu časť až po západné svahy Panského dielu, kde sa počet dní zvyšuje na 120-140 smerom od S-SV-JV svahov.

Veterné pomery ovplyvňuje najmä celková konfigurácia reliéfu. Smer vetra je takmer zhodný so smerom doliny, v doline Starohorského potoka teda prevládajú vetry severné a južné a v dolinách Banského a Zeleného potoka východné a západné. V území majú najvyššiu priemernú rýchlosť vetra vrcholové polohy a na nich položené sedlá, čo sa prejavuje najmä na Panskom diele a rekreačnom stredisku Šachtíčka.

3. Ovzdušie – stav čistoty ovzdušia

Stav čistoty ovzdušia

Ochrana ovzdušia je zabezpečovaná na základe zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší. Ovzdušie obce je zasahované emisiami z lokálnych zdrojov vykurovania tuhými palivami (drevom, koksom, uhlím) najmä vo vykurovacej sezóne. Ďalším zdrojom znečisťovania ovzdušia sú emisie z automobilovej dopravy. Ovzdušie je znečisťované aj prenosom emisií z diaľkových zdrojov.

Špania Dolina nie je napojená na plyn. Z tohto dôvodu je vykurovanie a príprava teplej vody realizovaná buď tuhými palivami, alebo elektrinou. Vzhľadom na stúpajúce ceny elektriny stále viac domácností využíva na kúrenie a prípravu teplej vody tuhé palivá. To znamená stúpajúcu tendenciu znečisťovania ovzdušia z miestnych zdrojov. Územný plán navrhuje postupné obmedzovanie používania tuhých palív a využívania ekologicky čistých a energií – slnečnej a veternej.

4. Vodné pomery – povrchové vody (napr. vodné toky, vodné plochy), podzemné vody vrátane geotermálnych, minerálnych, pramene a pramenné oblasti vrátane termálnych a minerálnych prameňov (výdatnosť, kvalita, chemické zloženie), vodohospodársky chránené územia, stupeň znečistenia podzemných a povrchových vôd.

Povrchové vody: Celé územie spadá do povodia Hrona. Hlavným tokom v katastrálnom území je Banský potok (číslo hydrografického povodia 4-23-02-112), ktorý odvádza vodu takmer z celej strednej a južnej časti územia. Ako ľavostranný prítok sa vlieva do potoka Bystrica a vzniká

sútokom tokov Dobrá voda a Fajtová. Severnú a severozápadnú časť územia odvodňuje Starohorský potok s jeho prítokmi Zlatý potok a Zelená, ktorá pramení v osade Piesky. Pod Panským dielom pramenia Sásovský a Nemčiansky potok, ktoré odvodňujú celý východný cíp územia.

Vodné plochy. Južne od obce bola v minulosti vybudovaná vodná nádrž, ktorá slúžila počas spracovávaní medenej rudy ako odkalisko. V súčasnosti je bez vody, naplnená kalom a vyschnutá. V obci je vybudovaných niekoľko mininádží, ktoré slúžia ako zásobárne úžitkovej vody a tiež ako zásobárne vody pre požiarné účely.

Podzemné vody: Podľa mapy útvarov podzemných vôd v predkvartérnych horninách patrí katastrálne územie do útvaru SK200280FK Puklinové a krasovo - puklinové podzemné vody Nízkych Tatier a Slovenského rudohoria oblasti povodia Hron. Priepustnosť kolektora sa uvádza ako krasovo-puklinová a puklinová.

Najbližšia lokalita z tohto rajónu je merná stanica Uľanka „Medzi vodami“ s využiteľným množstvom podzemných vôd $5,0 \text{ l.s}^{-1}$ a dobrým bilančným stavom. Celkové využiteľné množstvo podzemných vôd v rajóne je $420,0 \text{ l.s}^{-1}$, odber v roku 2009 činil $58,86 \text{ l.s}^{-1}$ a v roku 2008 $72,06 \text{ l.s}^{-1}$ (Vodohospodárska bilancia SHMÚ, 2011). Útvaram podzemnej vody je vymedzené množstvo podzemnej vody hydrogeologického kolektora (horninové teleso, ktoré má väčšiu priepustnosť od okolitého prostredia).

Banské vody: Podľa Zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách považujú za povrchové vody alebo podzemné vody. Odtokové pomery oblasti drénovanej viacerými sústavami banských diel sú stabilizované. Režim výtokov zo štôlni je úzko naviazaný na zrážkovo odtokové pomery.

Pramene: Obec má vybudovaný verejný vodovod v správe StVS a. s., ktorého prevádzkovateľom je VEOLIA – Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť a. s. Banská Bystrica. Obec je zásobovaná z vodných zdrojov „Tajch štola“ s povoleným odberom $1,5 \text{ l.s}^{-1}$ a „Pri vodojeme“ s povoleným odberom $1,0 \text{ l.s}^{-1}$.

Areál Rudných baní, dve bytovky a časť ulice na južnom okraji obce má samostatný vodovod v správe obce (bývalý vodovod Rudných baní). Vodný zdroj sa nachádza v štôlni – prekope medzi Špaňou Dolinou a zaniknutou osadou Piesky. Záchyť sa nachádza v km 1,410 prekopy. Je zachytený krátkou štôľňou v dĺžke 8,20 m s vybudovaným záchytným objektom. Výdatnosť zdroja je $0,9 - 1,2 \text{ l.s}^{-1}$. Voda je vedená v oceľovom potrubí DN 80 mm pri ľavej stene prekopy smerom do Španej doliny. Minerálne pramene neboli na riešenom území zistené.

Stav čistoty vôd: Zastavaným územím obce preteká Banský potok, ktorý je znečisťovaný splachmi ropných látok z komunikácií a splaškami z komunálnej sféry v dôsledku absentujúcej verejnej kanalizácie. Územný plán navrhuje vybudovanie obecnej kanalizácie a obecnej čistiarne odpadových vôd. Vzhľadom na krátke úseky vybudovanej dažďovej kanalizácie, pretrváva znečisťovanie vodného toku splachmi ropných látok z dopravy. Územný plán navrhuje dobudovanie dažďovej kanalizácie v celej obci, včítane lapačov ropných látok, pred zaústením do Banského potoka.

5. Pôdne pomery - kultúra a pôdny typ, pôdny druh a bonita, stupeň náchylnosti na mechanickú a chemickú degradáciu, kvalita a stupeň znečistenia pôd.

Pre riešené územie je charakteristická rôznorodosť pôdotvorných faktorov a podmienok. Súvisí to hlavne s pestrosťou geologického podložia, členitosťou reliéfu ale aj so zmenou klimatických podmienok na malom území.

Pôdne typy

Kambizem modálna je najrozšírenejším pôdnym typom v katastrálnom území.

Podzol humusovo-železitý (PZz) – vytvárajú pásмо nad kyslými kambizemami v podmienkach chladnej a vlhkej klímy vysokohorských polôh (Panský diel), alebo sa lokálne vyskytuje aj v stredných a nízkych polohách, na pôdotvornom substráte extrémne kyslých hornín (v doline Starohorského potoka).

Ppseudoglej modálny (PGm) – v katastrálnom území sa vyskytuje len na ploche širšieho sedla severne od Panského dielu, pôdotvorným substrátom sú nepriepustné ílovité až ílovitohlinité delúviá. Sú to pôdy na povrchu s tzv. ochrickým Ao-horizontom, pod ktorým

Rendziny sú najviac rozšíreným azonálnym typom pôd, v území sa vyskytuje vo forme modálnej (RAm), kde sa viaže na vyššie a stredné časti svahov a taktiež vo forme kambizemnej (RAk) na plochých tvaroch reliéfu v oblasti Panského dielu, Žiare a Glezúr.

Pararendzina kambizemná (PRk) sa v území vytvorila z pestrých karbonátovo-silikátových zvetralín duplexových štruktúr juhozápadne od Panského dielu.

Fluvizem glejová (FMg) – sú to pôdy mladé v iniciálnom štádiu vývoja, s dvojhorizontovým A-C profilom, vyvinuté výlučne z holocénných fluviálnych, t.j. aluviálnych a proluviálnych sedimentov (alúviá tokov, náplavové kužele). Pôdotvorný proces prebieha len pri slabej tvorbe a akumulácie humusu, pretože je, resp. v nedávnej minulosti bol narúšaný záplavami a aluviálnou akumuláciou.

Antrozem forma haldová (AN^b) – je človekom vytvorená pôda. Vznikli návažkami hlušiny pri banských prácach. Haldy staré niekoľko storočí sú čiastočne zalesnené, mladé haldy (na Pieskoch) sú nezalesniteľné z dôvodu nedostatku vody a živín. Pod Španou dolinou sa nachádzajú toxikované kultizeme na odkalovacích sedimentačných nádržiach.

Pôdny druh a bonita

V katastrálnom území Španej Doliny dosahuje poľnohospodárska pôda najvyšší stupeň kvality 6. na fluvizemiach v úseku medzi Starými Horami a Polkanovou, južne už stupeň kvality klesá na 7. stupeň, ten dosahujú aj kambizeme pri osade Piesky a pri rekreačnom stredisku Šachtička. Zvyšné plochy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu vzhľadom na negatívne parametre stanovišť a vlastností pôdy dosahujú najnižší 9. stupeň produkčnej schopnosti

Kvalita a stupeň znečistenia pôd

Pôdne podložie je znečisťované priesakom splaškov z domácností a ropných látok z komunikácií. Samostatným problémom sú odkaliská a haldy vyťaženej zeminy nad i pod zastavaným územím obce. V prípade príválových dažďov hrozí vyplavovanie uloženého substrátu a znečistenie celého údolia až po Uľanku (prípadne až znečistenie potoka Bystrička).

6. Fauna, flóra – kvalitatívna a kvantitatívna charakteristika, chránené vzácne a ohrozené druhy a biotopy, významné migračné koridory živočíchov

Podľa fytogeografického členenia patrí územie obce Špania Dolina do oblasti západokarpatskej flóry. V rámci tejto oblasti patrí do obvodu flóry vysokých (centrálnych) Karpát, konkrétne do okrsku Nízke Tatry (Futák, 1980).

Z hľadiska fytogeograficko-vegetačného členenia katastrálne územie spadá do bukovej zóny a v nej do kryštálicko-druhohornej oblasti a do okrsku Starohorské vrchy (Plesník, 2002).

Lesné pozemky podľa ÚHDP vytvárajú až 79,1 % plochy katastrálneho územia Španej Doliny. Do kategórie lesných pozemkov patria hospodárske lesy, lesy osobitého určenia a ochranné lesy. Údaje o rozlohe lesných pozemkov sa rôznia, podľa štatistiky úhrnných hodnôt druhov pozemkov dosahujú rozlohu 1006,54 ha, iné informácie eviduje štatistika mapového servera Národného lesníckeho centra (NLC), kde sa uvádza 969,46 ha.

Reálna vegetácia lesných pozemkov predstavuje prevažne bukové a jedľovo-bukové porasty s výraznou prímесou smreka obyčajného (*Picea abies*) a vo vyšších polohách smrekovo-

bukové jedliny. V porastovej štruktúre najzachovalejších porastov bučín tvorí najväčšie zastúpenie buk lesný (*Fagus sylvatica*), ako prímes vystupuje javor horský (*Acer pseudoplatanus*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*) a javor mliečny (*Acer platanoides*). So zvyšovaním nadmorskej výšky sa podiel buka znižuje a zvyšuje sa zastúpenie jedle (*Abies alba*) a smreka (*Picea abies*), až vznikajú čisté jedliny so smrekom. Porasty so zachovalou porastovou štruktúrou približujúcou sa potenciálnej vegetácii sa nachádzajú v najväčšej miere v oblasti pod Panským dielom.

Nelesnú drevinovú vegetáciu tvoria všetky plochy zelene mimo lesného pôdneho fondu a zastavaného územia. Je jedným z dôležitých prvkov súčasnej krajinskej štruktúry s prevažujúcou ekologickou a krajinotvornou funkciou. Z historického hľadiska sa podoba NDV formovala trojitým spôsobom:

- pri sídelnej a hospodárskej expanzii ľudskej spoločnosti - pri odlesňovaní, kde predstavuje enklávy pôvodných lesných spoločenstiev
- pri vedomom šírení drevín výsadbou či výsevom
- pri spätnej sukcesii na opúšťaných a neobhospodarovaných plochách.

Z hľadiska tvaru sa vegetácia vyskytuje vo forme línii, spojnic (koridorov), v polygonálnych plochách, odlišných veľkosťou, ako osamelé body a ako difúzne distribuované skupiny bodov. Vytvára tak v kultúrnej krajine sprievodné vegetačné prvky ornej pôdy, TTP, vodných plôch a tokov, alebo rôznych antropogénnych objektov. Z funkčného hľadiska sú v krajine nezastupiteľné, vytvárajú refúgiá mnohých druhov rastlín a živočíchov; stabilizujú pôvodné ekosystémy; sú biokoridormi umožňujúce pohyb a šírenie druhov; znižujú eróziu pôdy; ovplyvňujú mikroklimu – teplotný režim a prúdenie vzduchových hmôt; zachytávajú a filtrujú pachy a prach; znižujú hlučnosť; zvyšujú ekologickú stabilitu; produkujú drevnú hmotu, atď.

Na území sa vyskytuje z plazov a jašterov vretenica severná (*Vipera berus*), užovka obojková (*Natrix natrix*), slepúch lámavý (*Anguis fragilis*), jašterica zelená (*Lacerta viridis*), jašterica krátkohlavá (*Lacerta agilis*). Vtáctvo je zastúpené hojným počtom druhov: kukučka jarabá (*Cuculus canorus*), lelek obyčajný (*Caprimulgus europaeus*), včelárik zlatý (*Merops apiaster*), dudok chochlatý (*Upupa epops*), žlna zelená (*Picus viridis*), straka čiernozobá (*Pica pica*), sojka škriekavá (*Garrulus glandarius*), chochláč severský (*Bombycilla garrulus*), škorec obyčajný (*Sturnus vulgaris*), kôrovník dlhoprstý (*Certhia familiaris*), drozd trskotavý (*Turdus viscivorus*), slávik červienka (*Erithacus rubecula*), muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*), beloritka obyčajná (*Delichon urbica*) a mnohé ďalšie. Z dravcov je to tetrov hoľniak (*Lyrurus tetrix*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), sokol myšiár (*Falco tinnunculus*), jastrab lesný (*Accipiter gentilis*), myšiak lesný (*Buteo buteo*). V noci sa vyskytuje výr skalný (*Bubo bubo*), myšiarka ušatá (*Asio otus*) a sova lesná (*Strix aluco*)

Z cicavcov sa vyskytuje: medveď hnedý (*Ursus arctos*), sviňa divá (*Sus scrofa*), rys ostrovidom (*Lynx lynx*), kuna lesná (*Martes martes*), zajac hôrny (*Lepus europaeus*). Z drobných cicavcov a hlodavcov dominuje ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*), hrdziak lesný (*Clethrionomys glareolus*) a piskor obyčajný (*Sorex araneus*) (Ambros et al., 2001).

7. Krajina – štruktúra, typ, scenéria, stabilita, ochrana.

Súčasná krajina (krajinná pokrývka a využitie krajiny) je výsledkom postupných zmien pôvodnej prírodnej krajiny pod vplyvom človeka. Ľudské aktivity využívali hmotný potenciál krajiny Španej Doliny až po krajné hranice jej únosnosti. Banskou činnosťou a s ňou spojeným vytváraním montánných foriem reliéfu a odlesňovaním sa urýchlili

niektoré geoekologické procesy.

Akumuláciou ťažobného a upravárenského materiálu vznikli haldy a depónia.

Najväčšie zmeny v druhotnej krajinskej štruktúre však zaznamenala najmä lesná pokrývka.

Súčasná krajinná štruktúra v k. ú. Španej Doliny je tvorená nasledujúcimi krajinnými typmi:

- horská lesná krajina – vytvára väčšinovú časť územia
- horská krajina v kontaktnej zóne s lesnými pozemkami s charakterom fragmentov
- trvalo trávnych porastov a rôzne plošne rozsiahlou nelesnou drevinovou vegetáciou
- horská krajina s pozostatkami po banskej činnosti v obci Špania Dolina a Piesky
- nezalesnené haldy pri ktorých nie je možný iný spôsob užívania
- urbanizovanú krajinu predstavuje najmä zastavané územie obce Špania Dolina,
- Polkanová a rekreačného strediska Šachticka.

Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 728 m. n. m. a chotár 722-1000 m. n. m. Špania Dolina leží v starohorskej skupine Nízkyh Tatier v doline Banského potoka. Zväčša zalesnený povrch chotára na viacerých chrbtoch a rázsochách tvoria zlepenice, pieskovce, arkózy a bridlice, juhovýchodnú hôľnu časť tvoria sliene a slienité vápence, severnú druhohorné kremence, bridlice, zlepenice a dolomity. Vyskytovali sa tu významné ložiská medenej rudy.

Scenéria krajiny je charakteristická údolnou polohou osídlenia s jeho prerastením do svahových polôh po oboch stranách údolia s nadväzujúcou rozptýlenou stromovou vegetáciou prerastajúcou do lesných masívov. Z diaľkových pohľadov je scenéria obce „z vtácej perspektívy“ vnímateľná najmä z prístupovej komunikácie na vrchol Panského dielu.

Stabilita katastrálneho územia obce je poznačená banskou činnosťou a haldami po vyťaženej rude. Najrozsiahlejšia halda sa nachádza severne od centra obce a druhá v lokalite Piesky. Haldy menšieho rozsahu sa nachádzajú v západnej a južnej časti obce. Relatívne sú všetky stabilizované, počas prívateľových dažďov je z nich však splavovaná zemina spôsobujúca problémy v zastavenej časti obce aj v mieste potoku.

Ochrana krajiny riešeného územia spočíva v priebežnej starostlivosti o jej urbanizovanú aj neurbanizovanú časť, dosadbu stromovej aj krovinej vegetácie a jej údržbu. Stabilizácia hald spočíva vo výsadbe vhodnej vegetácie zamedzujúcej posuvom a vyplavovaniu zeminy.

- 8. Chránené územia, chránené stromy a ochranné pásma podľa osobitných predpisov** [napr. národné parky, chránené krajinné oblasti, navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), chránené vodohospodárske oblasti], územný systém ekologickej stability (miestny, regionálny, nadregionálny).

Ochrana prírody a krajiny

V katastrálnom území Špania Dolina sa nachádzajú chránené ložiskové územia:

- Špania Dolina Cu-rudy, opustené haldy
- Špania Dolina I. nerast medené rudy

- Špania Dolina II. nerast Cu-rudy
- Dobývací priestor Špania Dolina I. – Piesky Cu-rudy

V záujme ochrany nerastného bohatstva sa nesmú v chránenom ložiskovom území

zriaďovať stavby a zariadenia ktoré nesúvisia s dobývaním výhradného ložiska.

Chránené časti prírody a krajiny

- Chránené územie národnej siete - Celé katastrálne územie Špania Dolina sa nachádza v ochrannom pásme Národného parku Nízke Tatry, ktoré bolo vyhlásené v roku 1978. Platí tu druhý stupeň ochrany v zmysle zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.
- Chránené územie národnej siete - Južná časť katastrálneho územia susedí s Prírodnou rezerváciou Baranovo kde platí piaty stupeň ochrany.
- Územia európskeho významu:
 - SKUEV 0302 Ďumbierske Tatry
 - SKUEV 0299 Baranovo
- Chránené vtáčie územia
 - CHVÚ 018 Nízke Tatry
- Chránené stromy:
 - Baranovské duby
 - Špaňodolinské lipy
- Biotopy európskeho a národného významu:
 - Nelesné biotopy: - Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky 6510
 Lk 5 Vysokobilinné spoločenstvá na vlhkých lúkach 6430
 Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí
 Ra 6 Slatiny s vysokým obsahom báz (7230)
 Pi pionierske porasty na plytkých karbonátových
 a bázických substrátoch zväzu
 Alyso-Sedion albi (6110)
 Tr 1 Suchomilné travinnobylinné porasty (6190)
 Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na
 silikátovom substráte
 Lk 3 Mezofilné pasienky a spásané lúky
 - Lesné biotopy: - Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (9180*)
 Ls 5.1 Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130)
 Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110)
 Ls 5.4 Vápnomilné bukové lesy (9150)
- Z ohrozených vzácných druhov rastlín: *Parietária officinális*, *Dactylorhiza majalis*,
Epipactis palustris
- V západnej časti hranica k. ú. po hranici územnej pôsobnosti Národného parku Veľká Fatra.

Ochrana vody

Celé katastrálne územie obce sa nachádza v Chránenej vodohospodárskej Oblasti Nízke Tatry – západná časť, ktorá bola vyhlásená NV SR č. 13/87 Zb.

V CHVO je možné plánovať a vykonávať činnosť, len ak sa zabezpečí všestranná

ochrana povrchových a podzemných vôd a ochrana podmienok ich tvorby, výskytu prirodzenej akumulácie vôd a obnovy ich zásob. V CHVO musia byť výrobné, dopravné a iné záujmy zosúladené s požiadavkami na ochranu vôd už pri spracúvaní koncepcií rozvoja územia a územnoplánovacej dokumentácie

Priemet prvkov z ÚPN VÚC Banskobystrického kraja

Regionálna úroveň ÚSES bola v roku 1998 riešená v dokumentácii ÚPN VÚC Banskobystrického kraja (Nariadenie Vlády Slovenskej republiky č. 263/1998 Z.z.). V nasledujúcich zmenách a doplnkoch už problematika RÚSES riešená. V k.ú. Špania dolina boli vyhraničené nasledujúce prvky:

- Hydricko-terestrický biokoridor regionálneho významu Starohorský potok.

Priemet prvkov RÚSES okresu Banská Bystrica

Územia tvoriace úplne alebo čiastočne prvky kostry ÚSES prechádzajúce územím Španej Doliny sú podľa Aktualizácie prvkov regionálneho ÚSES okresu Banská Bystrica nasledovné:

Nadregionálne biocentrum Baranovo – plošnou výmerou korešponduje s ÚEV Baranovo.

Ako ekostabilizačné opatrenia sú uvádzané nasledovné návrhy režimu obhospodarovania:

extenzívne využívanie lúk a pasienkov

- lúky: kosenie 1-2 krát ročne s následným odstránením biomasy, extenzívne dopásanie
- primerané výmere lúk,
- pasienky: extenzívne pasenie ovcami, hovädzím dobytkom, početnosť zvierat primeraná
- výmere pasienkov,
- odstraňovanie nežiaducich sukcesných zárastov,
- zabrániť šíreniu inváznych a nepôvodných rastlín.

Regionálny biokoridor Starohorský potok - vedie popri frekventovanej ceste I. triedy

Banská Bystrica - Ružomberok cez sedlo Donovaly. Ekostabilizačné opatrenia, návrh režimu:

- plní funkciu hydricko-terestrického biokoridoru,
- ochrana a starostlivosť o brehové porasty,
- v niektorých úsekoch (chýbajúce porasty, nevyhovujúca šírka) je nutná
- revitalizácia brehových porastov druhmi zodpovedajúcimi prirodzeným spoločenstvám,
- opatrenia na zlepšenie kvality vody v toku

Ekologicky významné segmenty krajiny – majú hlavný význam v zabezpečovaní druhovej a krajinnoekologickej diverzity, zamedzení vodnej a veternej erózie, udržaní kvality vody, regulácii odtokových pomerov, vytvorení refúgií pre mnohé rastliny a živočíchy a vytváraní pufrovacích zón zriedkavým ekosystémom. Vyznačujú sa vysokou reálnou alebo potenciálnou ekologickou stabilitou. Najhodnotnejšie z nich sú zaradené do siete prvkov RÚSES (biocentrá, biokoridory). V aktualizácii prvkov regionálneho ÚSES okresu Banská Bystrica neboli v území Španej Doliny identifikované žiadne ekologicky významné segmenty krajiny.

Genofondovo významné lokality – boli identifikované dve, ktoré sú súčasťou ÚEV Baranovo:

- Baranovo - Horný diel 1: lúčne spoločenstvá na vrcholovej lokalite
- Baranovo - Horný diel 2: lúčne spoločenstvá na vrcholovej lokalite

9. Obyvateľstvo – demografické údaje (napr. počet dotknutých obyvateľov, veková štruktúra, zdravotný stav, zamestnanosť, vzdelanie), sídla, aktivity (poľnohospodárstvo, priemysel, lesné hospodárstvo, služby, rekreácia a cestovný ruch), infraštruktúra (doprava, produktovody, telekomunikácie, odpady a nakladanie s odpadmi).

Počet dotknutých obyvateľov

K 31. 03. 2023 mala obec 228 obyvateľov.

Vekové zloženie obyvateľstva:

0 - 15	16 - 65	66 +	spolu
28	129	71	228

Zdravotný stav obyvateľov je relatívne priaznivý s pozitívnym vplyvom horského prostredia s bohatým zastúpením lesov a miernym negatívnym vplyvom podlažia

10. Kultúrne a historické pamiatky a pozoruhodnosti, archeologické náleziská.

V zastavanom území obce je evidovaných v Štátnom zozname kultúrnych pamiatok 82 objektov. Jedná sa o sakrálne objekty, obytné domy a hospodárske objekty.

Obec je vyhlásenou pamiatkovou rezerváciou. Hranica pamiatkovej rezervácie je vyznačená na priloženej mapke.

Pozoruhodnosťou sú staré banské diela – šachty, štôlnie, haldy vyťaženej zeminy, nachádzajúce sa v celom katastri.

Archeologické náleziská nie sú v riešenom území známe. Archeologický ústav SAV však požaduje pri akýchkoľvek zemných prácach prizývať pracovníkov SAV.

11. Paleontologické náleziská a významné geologické lokality (napr. skalné výtvory, krasové územia a ďalšie).

V katastrálnom území Španej Doliny nie sú evidované paleontologické ani archeologické nálezy, napriek intenzívnej sieti štôlní a šacht ako pozostatkov baníckej činnosti od stredoveku po XX. storočie. Geologické podlažie je stabilizované bez zosuvov najmä vďaka vysokému percentu zalesnenia. V podlaží sa vyskytujú pozostatky medenej rudy v nízkej koncentrácii, ktorá neumožňuje ekonomickú ťažbu. Skalné výtvory ani krasové javy sa v riešenom území nevyskytujú.

12. Iné zdroje znečistenia (hlukové pomery, vibrácie, žiarenie).

Výrobná činnosť, ktorá by produkovala emisie, alebo hluk, sa na území obce nenachádza. Ovzdušie je však zasahované emisiami z lokálnych zdrojov vykurovania tuhými palivami (drevom, koksom, uhlím) vo vykurovacej sezóne. Ďalším zdrojom znečisťovania ovzdušia sú emisie z automobilovej dopravy. Ovzdušie je znečisťované aj emisiami z diaľkových zdrojov. Špania Dolina nie je napojená na plyn. Z tohto dôvodu je vykurovanie a príprava teplej vody realizovaná buď tuhými palivami, alebo elektrinou. Vzhľadom na stúpajúce ceny elektriny stále viac domácností využíva na kúrenie a prípravu teplej vody tuhé palivá. To znamená stúpajúcu tendenciu znečisťovania ovzdušia z miestnych zdrojov.

Vibrácie spôsobuje automobilová doprava najmä ňou trpia domy popri prístupovej komunikácii.

Radónové riziko je v celom zastavanom území nízke. Vyššie hodnoty prirodzenej rádioaktivity dosahujú mezozoické horniny Panského dielu (8-12 Ur).

Seizmické ohrozenie v hodnotách makroseizmickej aktivity dosahuje podľa Atlasu krajiny hodnotu 7° MSK-64.

13. Zhodnotenie súčasných environmentálnych problémov.

V riešenom území je podľa registru environmentálnych záťaží SR evidovaná asanovaná záťaž flotačnej úpravné Rudné Bane, š. p., Banská Bystrica. Kontaminácia vznikla pri manipulácii s flotačnými chemikáliami a pri prevádzke flotačnej technológie. Najskôr sa v úpravni spracovávali Cu-Pb-Zn rudy zo Španej Doliny, v r. 1977 až 1979 trosky z hutníckej výroby z B. Štiavnice. V júni 1985 (po ukončení ťažby Španej Doliny) sa v závode začali spracovávať Hg rudy z lokality Malachov - Veľká Studňa. V roku 1998 bola ukončená prevádzka flotačnej úpravné.

Na základe identifikácie environmentálnych rizík z aspektu jednotlivých zložiek životného prostredia a človeka sa javí ako jedným z najzávažnejších problémov kontaminácia prírodných vôd ťažkými kovmi. Monitoring geochemických aspektov vplyvov ťažby na životné prostredie dokumentuje pretrvávajúci stav negatívneho ovplyvnenia kvality povrchových tokov banskými vodami, drenážnymi vodami odkalísk a priesakovými vodami hald a prírodných ložiskových (geochemických) anomálií. Povrchové toky tu obsahujú vysoké koncentrácie kovov, viazaných pôvodne v ložiskových mineráloch (Sb, Cu). Vzhľadom na hydrogeologické pomery lokalít, zložky uvoľňované do podzemnej vody rýchlo prešľupujú do miestnych povrchových tokov a zhoršujú ich kvalitu.

III. HODNOTENIE PREDPOKLADANÝCH VPLYVOV ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VRÁTANE ZDRAVIA A ODHAD ICH VÝZNAMNOSTI (PREDPOKLADANÉ VPLYVY PRIAME, NEPRIAME, SEKUNDÁRNE, KUMULATÍVNE, SYNERGICKÉ, KRÁTKODOBÉ, DOČASNÉ, DLHODOBÉ A TRVALÉ) PODĽA STUPŇA ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE

1. Vplyvy na obyvateľstvo – počet obyvateľov dotknutých vplyvmi navrhovanej činnosti v dotknutých obciach, zdravotné riziká, sociálne a ekonomické dôsledky a súvislosti, narušenie pohody a kvality života, prijateľnosť činnosti pre dotknuté obce (napr. podľa názorových stanovísk a pripomienok dotknutých obcí, sociologického prieskumu medzi obyvateľmi dotknutých obcí), iné vplyvy.

Počet obyvateľov obce k 31. marcu 2023 bol 228. Navrhovaná činnosť územným plánom zvýši ubytovaciu kapacitu o desať rodinných domov. Okrem toho je navrhnutý jeden objekt s funkciou informačného centra, tiež na základoch zaniknutého domu. Riešený je polopodzemný

0 - 15	16 - 65	66 +	spolu
28	129	71	228

Predkladaná dokumentácia územného plánu obce Špania Dolina predstavuje rozsiahle spracovanú dokumentáciu zaoberajúcu sa rozvojom územia obce. Zákon č. 50/1976 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov v § 2, ods. 1, písmeno g) stanovuje, že územné plánovanie „určuje zásady využívania prírodných zdrojov, podmienok územia a celého životného prostredia, aby sa činnosťami v ňom neprekročilo únosné zaťaženie územia, aby sa vytvárala a udržiavala ekologická stabilita krajiny“.

Pri spracovaní územnoplánovacej dokumentácie boli rešpektované všetky relevantné právne predpisy v oblasti zložiek životného prostredia a ochrany prírody a krajiny.

Predpokladané vplyvy na životné prostredie budú minimálne vzhľadom na obmedzenú novú výstavbu iba na základoch zaniknutých domov. V priamych vplyvoch bude prevládať pozitívny trend vzhľadom na výrazné obmedzenie automobilovej dopravy v zastavanom území, realizáciou obecnej kanalizácie a tým výrazné zlepšenie hygienickej situácie, minimalizáciou záplav zachytením prítokových vôd v poldri aj zlepšením komunikačnej siete obce. Kumulatívny nepriaznivý vplyv budú aj naďalej tvoriť krátkodobé akcie súvisiace s oživovaním baníckej tradície v rámci turistického ruchu, ktoré majú v obci dlhoročnú tradíciu.

2. Vplyvy na horninové prostredie, nerastné suroviny, geodynamické javy a geomorfologické pomery.

Riešenie územného plánu bude mať minimálny vplyv na horninové prostredie v obci, vzhľadom na navrhovaný rozvoj bývania a služieb výlučne na základoch zaniknutých objektov. Výnimku tvoria navrhovaná remízka elektrického vláčiaka, ktorý bude premávať prekopom do lokality Piesky, záchytné parkovisko + triedenie TKO navrhované na ploche po zasanovaných objektoch úpravne rudy a navrhovaná plocha pre obecnú ČOV na hranici katastra v časti Jama.

Navrhovaný rozvoj obce nemá vplyv na nerastné suroviny ani na geodynamické javy a geomorfologické pomery. Register svahových deformácií (ŠGÚDŠ) neuvádza v území Španej doliny žiadne zosuvné územia.

3. Vplyvy na klimatické pomery.

V horskej oblasti Starohorských vrchov sa výrazne prejavuje orografické zrážok. Takmer celé katastrálne územie dosahuje priemerné ročné úhrny zrážok 1000-1200 mm. Priemerné hodnoty v januári dosahujú 120-140 mm a vo východnej časti od Panského dielu po Žiare 70-80 mm. Júlové úhrny zrážok sú v rozmedzí 60-80 mm v južnej časti územia až po obec a od 80-100 mm v severnej časti. Priemerný ročný úhrn zrážok počas roka je najvyššia v marci a októbri (62 %) a najvyrovnanejšie hodnoty dosahujú v júli a auguste (52 %).

Smer vetra je takmer zhodný so smerom doliny. V doline Starohorskej prevládajú vetry severné a južné a v dolinách Banského a Zeleného potoka východné a západné. V území majú najvyššiu priemernú rýchlosť vetra vrcholové polohy a na nich položené se preskytujú. Najvyššie hodnoty sa dosahujú na masíve Panského dielu a rekreačnom stredisku Šachtíčka.

Navrhované riešenie územného plánu nebude mať žiadny vplyv na klimatické pomery.

4. Vplyvy na ovzdušie (napr. množstvo a koncentrácia emisií a imisií).

Hlavným vplyvom na ovzdušie sú vo vykurovacom období emisie z vykurovania domácností aj objektov obchodu a služieb tuhými palivami. Plynofikácia obce je v nedohľadne a kúrenie elektrinou je neúnosne drahé. Mimo vykurovacieho obdobia sa produkcia emisií blíži k nule. Pretrvávajú emisie iba z motorovej dopravy. Územný plán rieši pri vstupe do obce záchytné parkovisko, ktoré tam zachytí motorovú dopravu a výsledkom bude minimalizovanie produkcie emisií v zastavanom území.

5. Vplyvy na vodné pomery (napr. kvalitu, režimy, odtokové pomery, zásoby).

Hlavným tokom v katastrálnom území je Banský potok (číslo hydrografického povodia 4-23-02-112), ktorý odvádza vodu takmer z celej strednej a južnej časti územia. Ako ľavostranný prítok sa vlieva do potoka Bystrica a vzniká sútokom tokov Dobrá voda a Fajtová. Severnú a severozápadnú časť územia odvodňuje Starohorský potok s jeho prítokmi Zlatý potok a Zelená, ktorá pramení v osade Piesky. Pod Panským dielom pramenia Sásovský a Nemčiansky potok, ktoré odvodňujú celý východný cíp územia. Podľa režimu odtoku priradujeme vodné toky do stredohorskej oblasti a k typu snehovo-dažďovému, najvyššiu vodnosť dosahujú počas topenia snehu od marca do mája. Akumulačná fáza tokov s najnižšími prietokmi sa vyskytuje počas začiatku jesene (september, október) a v zime (január, február). Podružné zvýšenie vodnosti koncom jesene a v zime je len mierne výrazné. Základnými bilančnými charakteristikami povodí sú zrážky, odtok a ich rozdiel rovnajúci sa povrchovému odtoku, klimatickému výparu a zmene zásob vody v povodí.

V riešenom území sa vyskytujú banské vody. Jedným z najzávažnejších problémov je kontaminácia prírodných vôd ťažkými kovmi. V roku 2011 monitoring

geochemických aspektov vplyvov ťažby na životné prostredie dokumentoval pretrvávajúci stav negatívneho ovplyvnenia kvality povrchových tokov banskými vodami, drenážnymi vodami odkalísk a priesakovými vodami hald a prírodných ložiskových (geochemických) anomálií. Povrchové toky tu obsahujú vysoké koncentrácie kovov, viazaných pôvodne v ložiskových mineráloch (Sb, Cu). Vzhľadom na hydrogeologické pomery lokalít, zložky uvoľňované do podzemnej vody rýchlo prestupujú do miestnych povrchových tokov a zhoršujú ich kvalitu (ČMS – geologické faktory, 2012).

Odtokové pomery oblasti drénovanej viacerými sústavami banských diel sú stabilizované. Režim výtokov zo štôlní je úzko naviazaný na zrážkovo odtokové pomery.

Nepriaznivý vplyv na kvalitu vody predstavuje absencia obecnej kanalizácie. Územný plán navrhuje vybudovanie kanalizácie aj čistiarne odpadových vôd, čím sa uvedený vplyv odstráni.

Podľa Rozhodnutia Okresného úradu odboru starostlivosti o životné prostredie Banská Bystrica č.OU-BB-OSZP3-2018/023453-005 zo dňa 25.10.2018 je celkové využiteľné množstvo podzemnej vody pre využívané pramene v Španej Doline (odberné množstvá) znížené z $2,5 \text{ l.s}^{-1}$ na $0,8 \text{ l.s}^{-1}$.

6. Vplyvy na pôdu (napr. spôsob využívania, kontaminácia, pôdna erózia).

Svahovitosť terénu v katastri Španej doliny neumožňuje využívať pôdu zornením. Nezalesnené plochy sú využívané iba ako lúky, sady a pasienky. Výnimočne je pôda využívaná v malých záhradkách pri domoch na pestovanie zeleniny.

Navrhovaný rozvoj bývania je pri šiestich rodinných domoch v záhrade a v jednom rodinnom dome na trvalom trávnom poraste. Vo všetkých prípadoch sa jedná pod trávny porastom o existujúce základy zaniknutých obytných domov. Ostatný navrhovaný rozvoj (záchytné parkovisko, triediaci dvor TKO, remízka elektrického vláčika pred prekopom, objekt služieb) je riešený na plochách mimo poľnohospodárskej pôdy (dvor, komunikácia).

Navrhovaný rozvoj rekreačného priestoru Šachtička zasahuje do okraja katastra Španej doliny šiestimi rekreačnými objektmi na lesnej pôde, v lokalite kde bol lesný kryt odstránený veternou kalamitou.

Potenciálna erózia predstavuje možnú (teoretickú) ohrozenosť pôdy procesmi vodnej alebo veternej erózie ak by bol odstránený ochranný vplyv vegetačného pokryvu pôdy.

7. Vplyvy na faunu, flóru a ich biotopy (napr. chránené, vzácne, ohrozené druhy a ich biotopy, migračné koridory živočíchov, zdravotný stav vegetácie a živočíšstva atď.).

Zásahy do lesných spoločenstiev súviseli s dobývaním rúd v minulosti.

Baníctvo malo na lesy nepriaznivý vplyv, dolina Banského potoka bola postupne odlesňovaná a na rozmedzí 15. a 16. storočia tu boli súvislé doliny. V rokoch 1816 – 1830 bolo zásluhou Jozefa Dekreta - Matejovie zalesnených cca 24 ha. Ďalšia ťažba prebehla v priebehu I. a II. svetovej vojny a s obnovou baníctva v druhej polovici XX. storočia. Maximálna miera odlesnenia bola dosiahnutá v roku 1979, kedy výmera lesa dosahovala iba 51 % územia.

Súčasná potenciálna vegetácia je súčasťou ekologického potenciálu krajiny. V katastrálnom území Španej doliny ju reprezentuje päť vegetačných jednotiek:

- Bukové a jedľové lesy kvetnaté
- Bukové kyslomylné lesy horské
- Bukové lesy vápnomylné
- Jedľové a jedlovo-smrekové
- Lužné lesy podhorské a horské

Extenzívne využívané trávinnobilinné spoločenstvá sa vyskytujú najmä v oblasti panského dielu a reprezentujú ich poloprírodné trávnaté porasty. V minulosti dosahovali trvalo trávne porasty oveľa vyššie výmery, v uplynulých desaťročiach však pretrvávajú ich pustnutie a sukcesné zarastanie nielen v nedostupných častiach katastra, ale aj v zastavanom území.

Vzhľadom k tomu, že územný plán – variant A rieši dostavbu obytných a obslužných plôch iba na základoch zaniknutých objektov v zastavanom území, vplyvy na faunu aj flóru sú nulové. Lyžiarske zjazdové trate na Panskom dieli sú stabilizované, bez návrhu ich rozširovanie.

8. Vplyvy na krajinu – štruktúru a využívanie krajiny, scenériu krajiny.

Riešenie územného plánu nevytvára žiadny vplyv na krajinu, vzhľadom na dostavbu obytnej a obslužnej funkcie v zastavanom území. Výnimku tvorí plocha pre šesť rekreačných objektov zasahujúca do okraja katastra Španej doliny na severnej strane rekreačnej lokality Šachtičky. Rekreačné objekty majú prepísanú maximálnu výšku tri podlažia, aby neboli vnímateľné z diaľkových pohľadov.

9. Vplyvy na chránené územia a ochranné pásma - napr. navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), národné parky, chránené krajinné oblasti, chránené vodohospodárske oblasti], na územný systém ekologickej stability.

Celé katastrálne územie Španej doliny sa nachádza v ochrannom pásme Národného parku Nízke Tatry. Pre ochranné pásmo národného parku platí II. stupeň ochrany. Chránené územia s vyššou územnou ochranou sa v Španej doline nenachádzajú.

SKUEV0299 Územie európskeho významu Baranovo zasahuje do katastrálnych území obcí: Sásová, Nemce, Kostiviarska, Špania dolina a Uľanka.

Riešenie územného plánu sa SKUEV Baranova nedotýka.

Priemet prvkov RÚSES:

- Hydricko-terestrický biokoridor regionálneho významu Starohorský potok
- Nadregionálne biocentrum Baranovo
- Genofondovo významné lokality
 - Baranovo – Horný diel 1 : lúčne spoločenstvá
 - Baranovo – Horný diel 2 : - „ –

Riešenie územného plánu rešpektuje biokoridor regionálneho významu Starohorský potok, ktorý zasahuje v krátkom úseku do západnej hranice katastra Španej doliny.

Celé územie Španej doliny spadá do chránenej vodohospodárskej oblasti Nízke Tatry – západná časť. Ochranné pásma vodárenských zdrojov v katastri Španej doliny (Tajch, Prameň pri vodojeme, Pri vodojeme, Grunty) sú II. stupňa. Riešenie územného plánu do ochranných pásiem vodárenských zdrojov nezasahuje.

10. Vplyvy na kultúrne a historické pamiatky, vplyvy na archeologické náleziská.

Špania dolina je vyhlásenou pamiatkovou rezerváciou s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Väčšinu pamiatkových objektov obce reprezentujú banícke ľudové domy s hospodárskymi objektmi a iné objekty spojené s banskou históriou (klopačka, budova banského úradu). Zastúpené sú sakrálné objekty (kaplnka sv. Jána Nepomuckého, rímskokatolícky kostol Premenenia Pána, murovaná zvonica, kaplnka Božieho hrobu), ďalej je to fara, hostinec a pomník padlým partizánom.

Riešenie územného plánu uvedené pamiatky rešpektuje a rozvoj bývania a služieb navrhuje na základoch zaniknutých historických objektov. Napriek tomu, že na území obce nie sú evidované žiadne archeologické náleziská, pri akejkoľvek stavebnej činnosti je navrhnuté prizývať zástupcu archeologického ústavu.

11. Vplyvy na paleontologické náleziská a významné geologické lokality.

Na riešenom území nie sú paleontologické náleziská, ani geologické lokality. Riešenie územného plánu z tohto dôvodu nebude mať na ne vplyv.

12. Iné vplyvy.

Nie sú.

13. Komplexné posúdenie očakávaných vplyvov z hľadiska ich významnosti, vzájomných vzťahov a ich porovnanie s platnými právnymi predpismi.

Realizáciou navrhovaných riešení územným plánom prevládnu **pozitívne vplyvy** na obec:

- bude vylúčená motorová doprava z centra obce pre návštevníkov a obmedzená iba pre trvalo bývajúcich obyvateľov.
- zlepší sa systém zberu a triedenia tuhého komunálneho odpadu
- záujem o novú výstavbu obytných a rekreačných domov je obmedzený iba na základy zaniknutých domov a na obmedzenú možnosť zásobovania pitnou vodou
- prekop Špania dolina – Piesky bude využívaný na rekreáciu elektrickým vláčikom
- hygienická situácia sa zlepší vybudovaním obecnej kanalizácie a čistiarne odpadových vôd.
- zlepšia sa služby pre návštevníkov aj pre obyvateľov obce.

Negatívny vplyv na ovzdušie budú mať aj naďalej splodiny z vykurovania tuhými palivami vo vykurovacom období. Plynofikácia obce je v nedohľadne a proti elektrovoltickým panelom na strechách je Pamiatkový ústav.

Určitou náhradou by bolo elektrické vykurovanie, ktoré je čiastočne aj využívané , ale pri súčasných cenách elektriny je minimálna šanca na rozšírenie tohoto druhu kúrenia.

IV. NAVRHOVANÉ OPATRENIA NA PREVENCIU, ELIMINÁCIU, MINIMALIZÁCIU A KOMPENZÁCIU VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE (ZDROJ: KRAJINNOEKOLOGICKÝ PLÁN)

Opatrenia na zabezpečenie ochrany prírodného dedičstva, ekologickej stability, biodiverzity a súčasnej krajinnej štruktúry
rešpektovať existujúce a navrhované chránené územia národného a európskeho významu,
rešpektovať prvky ÚSES na regionálnej úrovni (v zmysle platného RÚSES okresu Banská Bystrica),
aplikovať manažmentové opatrenia lúčnych ekosystémov v ÚEV Baranovo a biocentrum Baranovo v súlade s navrhovanou formou obhospodarovania – kosba, pastva, vyhrabávanie stariny, odstraňovanie sukcesných drevín, eliminovať zastúpenie nepôvodných drevín, zvyšovať rubnú dobu v lesných porastoch, atď.
zamedziť fragmentácií brehových porastov Starohorského potoka a podporovať rozširovaním porastov jeho vododržné a protipovodňové funkcie
aplikovať vhodné manažmentové opatrenia pre zachovanie genofondu v trvalých trávnych porastoch na genofondových plochách Horný diel I, II. – zamedziť šíreniu sukcesných zárastov z okolitých plôch lesných pozemkov
rešpektovať významné botanické miesto v rámci Slovenska s jediným rozšírením lišajníka <i>Lecanora gisleriana</i> na materiáloch hald
udržať súčasné rozmiestnenie prvkov krajinnej štruktúry a zamedziť postupujúcemu pustnutiu krajiny a rozširovaniu tzv. „bielych plôch“
„biele plochy“ s charakterom lesného porastu väčšieho rozsahu delimitovať na lesný pozemok

zachovať lúčno-záhradkársky ráz intravilánu obce - zabráňovať šíreniu náletových drevín
pri obnove lesných porastov uprednostňovať druhy stanovištne pôvodné
chrániť prirodzené druhové zloženie ekosystémov spočívajúce v regulácii zámerného rozširovania nepôvodných druhov, v odstraňovaní a zamedzení šírenia inváznych druhov rastlín a drevín,
udržať, prípadne doplniť nelesnú drevinovú vegetáciu na neproduktívnych plochách
pri výrube drevín vykonávať náhradné výsadby v cene, ktorá je totožná so spoločenskou hodnotou vyrúbaných drevín, preferovať pôvodné druhy drevín
zneškodniť všetky nepovolené skládky odpadu a zamedziť vzniku nových skládok
vytvárať podmienky pre separovanie a zhodnocovanie komunálneho odpadu a kompostovanie.
Opatrenia na ochranu prírodných zdrojov
rešpektovať ochranu nerastného bohatstva, starých banských diel a zamedziť ich likvidácii
rešpektovať vodárenské zdroje a ich ochranné pásma
pravidelne monitorovať kvalitu povrchových a podzemných vôd a na základe výsledkov realizovať opatrenia na elimináciu zdrojov znečistenia
Opatrenia na ochranu kultúrno-historických zdrojov
rešpektovať priestor pamiatkovej rezervácie ľudového staviteľstva, zamedziť introdukovaniu nových objektov do pôdorysnej štruktúry obce, vymedziť regulatívy pre rekonštrukciu objektov v súlade s typickou architektúrou
chrániť vizuálne horizonty a siluety pred nežiaducimi impaktmi, ktoré by mohli narušiť celkový vzhľad krajinného priestoru a nie sú v súlade s charakteristickými znakmi krajiny
zabezpečiť vhodný spôsob hospodárenia na elimináciu rizika zániku historických krajinných štruktúr, technických pamiatok a významných krajinných prvkov (špaňodolinský vodovod, historický cintorín na Pieskoch, prekop Špania Dolina – Piesky a iné budovy spojené s baníckou históriou bez pamiatkovej ochrany, atď.)
zabezpečiť zachovanie haldy Maximilián ako významného krajinného prvku a navrhnuť vhodné manažmentové opatrenia – odstraňovanie náletov pionierskych drevín
nikdy neuprednostňovať asanáciu nežiaducich objektov pred stimulačnými a rekonštrukčnými opatreniami spojenými so zachovaním miestnych špecifik, ktoré už v krajinej štruktúre existujú
využívať a prezentovať kultúrne pamiatky a historické krajinné štruktúry v súlade s ich pamiatkovými hodnotami a zvýšiť povedomie a robiť osvetu obyvateľstva o kultúrnom dedičstve obce a celej banskej oblasti Špania Dolina - Piesky

V. POROVNANIE VARIANTOV ZOHLÁDŇUJÚCICH CIELE A GEOGRAFICKÝ ROZMER STRATEGICKÉHO DOKUMENTU VRÁTANE POROVNANIA S NULOVÝM VARIANTOM

1. Tvorba súboru kritérií a určenie ich dôležitosti na výber optimálneho variantu.
2. Porovnanie variantov.

Koncept územného plánu je spracovaný v dvoch variantoch "A" a "B".

Varianta "A" vychádza zo Zásad ochrany pamiatkového územia Špania Dolina. Navrhovaná výstavba je riešená iba vnútri hranice pamiatkovej rezervácie na základoch zaniknutých objektov. Jedná sa o dva objekty občianskej vybavenosti a desať rodinných domov. Riešené je zlepšenie prístupových ciest ku všetkým objektom v obci, skvalitnenie peších komunikácií, záchytné parkovisko na južnom okraji obce, vybudovanie obecnej kanalizácie a ČOV, preložka všetkých vzdušných elektrických vedení v pamiatkovej rezervácii do zemných káblov, skvalitnenie a dobudovanie verejného osvetlenia, zníženie rizika záplav z privalových dažďov, zníženie emisií v zastavanom území, rozvoj rekreácie a turizmu.

Z prerokovania variantov vyplýva, že návrh územného plánu má byť spracovaný podľa variantu "A".

Varianta "B" zohľadňuje požiadavky na výstavbu rekreačných a rodinných domov aj mimo hranice pamiatkovej rezervácie. Okrem navrhovanej výstavby 14. domov vo vnútri pamiatkovej rezervácie je riešených 21 domov mimo tejto hranice v západnej časti obce. Riešené je zlepšenie prístupových ciest ku všetkým existujúcim aj navrhovaným rodinným a rekreačným domom, peších komunikácií, vodovodnej siete, obecnej kanalizácie a ČOV, preložka všetkých vzdušných elektrických vedení do zemných káblov, skvalitnenie a dobudovanie verejného osvetlenia. Realizáciou rozvoja obce podľa variantu "B" by sa zhoršila environmentálna situácia, pretože pribudne 24 rodinných domov. Problémom bude zásobovanie pitnou vodou.

Proti variantu "B" je nedostatok pitnej vody, petícia občanov aj Pamiatkový úrad.

VI. METÓDY POUŽITÉ V PROCESE HODNOTENIA VPLYVOV ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE A SPÔSOB A ZDROJE ZÍSKAVANIA ÚDAJOV O SÚČASNOM STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A ZDRAVIA

Pri získavaní údajov boli použité dokumenty a dokumentácie získané z archívu obce, prieskumy a rozbor k územnému plánu obce vyhotovené v roku 2012, aktualizované v roku 2019, zadanie pre vyhotovenie územného plánu obce Špania Dolina z roku 2012, štúdie záchrany baníckych objektov, údaje o stave životného prostredia získané z Hydrometeorologického ústavu a Geologického ústavu Dionýza Štúra, projekty Geoparku a náučných chodníkov, projekty rozvoja lokality Šachtičky a Analýza ohrozenia obce v rámci CO.

VII. NEDOSTATKY A NEURČITOSTI V POZNATKOCH, KTORÉ SA VYSKYTLI PRI VYPRACÚVANÍ SPRÁVY O HODNOTENÍ

Vzhľadom na získanie všetkých dostupných údajov z obce a inštitúcií - Banského úradu, Okresného úradu odboru životného prostredia, Odboru krízového riadenia, atď. nevyskytli sa nedostatky pri vypracúvaní správy o hodnotení.

Neurčitosť je v realizácii navrhovaných projektov na zlepšenie environmentálnej situácie v obci (najmä obecnej kanalizácie, ČOV, zakáblovanie elektrických vedení, záchytného parkoviska a poldra), vzhľadom na skutočnosť, že obec so svojho veľmi obmedzeného rozpočtu (ktorým len s veľkými ťažkosťami vie zabezpečiť verejné osvetlenie, základnú údržbu komunikácií a odpratávanie snehu v zimných mesiacoch) nebude môcť zabezpečiť realizáciu navrhovaného

riešenia územného plánu. Bude sa musieť pokúsiť každý rok získavať finančné prostriedky z európskych a nórskeho fondov, aj z iných zdrojov.

V priebehu spracovávaní konceptu bolo vydané rozhodnutie Okresného úradu odboru starostlivosti o životné prostredie Banská Bystrica o významnom znížení odberných množstiev podzemnej vody pre Španiu Dolinu z $2,5 \text{ l.s}^{-1}$ na $0,8 \text{ l.s}^{-1}$. Toto množstvo pitnej vody pokrýva navrhovaný rozvoj iba vo variante "A".

VIII. VŠEOBECNE ZÁVEREČNÉ ZHRNUTIE

Obec Špania Dolina je unikátnym urbanistickým celkom v rámci Slovenska. Je vyhlásenou pamiatkovou rezerváciou a nachádza sa v izolovanej polohe v údolí obklopenom lesnými masívami. Napriek intenzívnej baníckej činnosti v uplynulých storočiach sa okolitá príroda s touto exploatačnou činnosťou človeka úspešne vysporiadala. Viditeľné sú už iba niektoré haldy hlušiny väčšinou pokryté trávou. Vzhľadom na nízky počet obyvateľov si obec z vlastného rozpočtu nebola doteraz schopná vyriešiť základné hygienické problémy - najmä odvádzanie a čistenie odpadových vôd. Vzhľadom na veľmi exponovaný terén obytného územia nebola si obec schopná uspokojivo vyriešiť ani miestny dopravný systém. Vzhľadom na atraktívne prírodné prostredie je v obci zvýšený záujem o výstavbu rekreačných domov a penziónov.

Územný plán uvedené problémy rieši v dvoch variantoch. Variant "A" rešpektuje v plnom rozsahu schválené Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie Špania Dolina minimalizovaním novej výstavby, a to iba rodinných domov vo vnútri hranice pamiatkovej rezervácie na základoch zaniknutých objektov. Hlavný dôraz v tomto variante je položený na zlepšenie hygienickej a dopravnej situácie obce. Pri vstupe do obce je navrhnuté záchytné parkovisko, ktoré odbremení motorovú dopravu z centra. Riešené je vybudovanie triediaceho dvora komunálneho odpadu.

Variant "B" vychádza čiastočne v ústrety požiadavkám zo strany občanov obce aj občanov z iných obcí a okrem možnosti výstavby rodinných domov vo vnútri hranice pamiatkovej zóny na základoch zaniknutých objektov navrhuje aj obmedzené množstvo výstavby mimo hranice pamiatkovej rezervácie na jej severozápadnej strane s podmienkou zachovania existujúcej stromovej vegetácie z východnej strany pozemkov tak, aby navrhované objekty neboli vizuálne vnímané z pamiatkovej rezervácie. Pre zintenzívnenie cestovného ruchu je vo výhlade navrhovaná kabínková lanovka od záchytného parkoviska na vrchol Panského dielu. V stredu Šachtíčka je do enklávy katastrálneho územia Španej Doliny prevzatý projekt rekreačných chát, ktoré budú súčasťou ubytovacích kapacít hotela Šachtíčka. Variant "B" taktiež rieši hygienickú, dopravnú a technickú situáciu obce. Problémom realizácie variantu "B" bude nedostatok pitnej vody.

Realizáciou navrhovaných riešení je snaha stabilizovať a zvýšiť počet trvalo bývajúcich obyvateľov v obci zvýšením počtu pracovných príležitostí, pri súčasnom zachovaní a aj zlepšení environmentálnej situácie v riešenom území.

IX. ZOZNAM RIEŠITEĽOV A ORGANIZÁCIÍ, KTORÉ SA NA VYPRACOVANÍ SPRÁVY O HODNOTENÍ PODIEĽALI, ICH PODPIS (PEČIATKA)

Ing. arch. Anton Supuka, autorizovaný architekt SKA.

X. ZOZNAM DOPLŇUJÚCICH ANALYTICKÝCH SPRÁV A ŠTÚDIÍ, KTORÉ SÚ K DISPOZÍCII U NAVRHOVATEĽA A KTORÉ BOLI PODKLADOM NA VYPRACOVANIE SPRÁVY O HODNOTENÍ

- Zásady pamiatkovej starostlivosti – doplnok (SPÚ 1996)
- Program rozvoja obce Špania Dolina 2003 - 2013 (KRTKo + SAŽP Banská Bystrica)
Ing. arch. Iveta Kavčáková
- Plán využitia kultúrno-turistickej trasy špaňodolinského banského vodovodu (2001)
- Zabezpečenie Ludovíka šachty (Nova projekt 2009)
- Projekt rámcového rozvoja (HUJO 2001)
- Projekt hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Pod Panským dielom
(Občianske združenie KRTKo + Slovenská agentúra životného prostredia 2002-2003)
- Malý špaňodolinský banský okruh (Občianske združenie Nový kumšt 2004)
- Regenerácia priestoru pod námestím (Ing. arch. Frečer 2004)
- Projekt umiestnenia a zriadenia Špaňodolinského banského múzea v Španej Doline
(Občianske združenie Nový kumšt 2003)
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí Mikroregiónu Starohorská dolina
2007 - 2013 (SAŽP Banská Bystrica + OZ KRTKo) Ing. arch. Iveta Kavčáková
- Banskobystrický geopark - Š. Ferenc, M. Olšavský
- Banskobystrický geomontánny park (SAŽP, Ing. arch. Iveta Kavčáková)
- Prieskumy a rozbor pre Územný plán obce Špania Dolina (Ing. arch. Anton Supuka)
- Zadanie pre spracovanie Územného plánu obce Špania Dolina (Ing. arch. Iveta Kavčáková)
- Rudné Bane Banská Bystrica - Technický projekt vodovodu a vodojemu.
- Krajinnoekologický plán pre Územný plán obce Špania dolina (RNDr. Iveta Kavčáková, Mgr. veronika Škojcová)

XI. DÁTUM A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM (PEČIATKOU) OPRÁVNENÉHO ZÁSTUPCU NAVRHOVATEĽA

25. apríl 2023

Mgr. Martina Wilhelmerová
starostka obce